

1 JANUARI 1915.

AFLEVERING 17.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 4.80.

HET ARBORETUM DER RIJKS HOOGERE LAND-, TUIN- EN BOSCHBOUWSCHOOL.

IV. DE PLANTENONTDEKKERS.

IJ hebben reeds vroeger gezien, dat de kultuurplanten slechts voor een deel uit de wilde flora der wereld verkregen zijn; bastaarden, varieteiten en variaties, in de kultuur ontstaan, vullen het aantal aan.

Het is echter gemakkelijk te begrijpen, dat allereerst de wilde planten werden opgezocht; daarna kwam een periode, waarin men voornamelijk door bastaardeering en teeltkeus nieuwe vormen won; en thans is er weer een streven naar nieuwe wilde soorten.

In Jonston's „de arboribus“ van 1668, het eerste zuiver dendrologische werk, vinden wij nog niet veel houtgewassen voor tuinen in onze streken; tot de vroegst ingevoerde behooren de *paardekastanje*, de gewone *sering* en onze *boerenjasmijn*, die alle in Z.-Europa thuis behooren. De behoefte was niet groot, evenmin als de liefhebberij. Daarin kwam echter in de 18e eeuw verandering; en drie factoren droegen er vooral toe bij: Linnæus, de Zweedsche plantkundige,

stuurde een leger van botanici naar vreemde landen, om planten te verzamelen teneinde de wereldflora te leeren kennen; en een der gevolgen daarvan was, dat rijke lieden er een eer in stelden, die vreemde soorten in hun tuin vertegenwoordigd te hebben (o. a. Clifford bij Haarlem).

Tegelijk met de wetenschappelijke ontwikkeling der botanie, kwam de smaak der natuurlijk aangelegde parken, waarvoor veel materiaal kon gebruikt worden. En de derde belangrijke factor waren de Fransche en Engelsche nederzettingen in Oost Noord-Amerika; de rijkdom aan boomsoorten van die streken was oorzaak, dat getracht werd, ze ten voordeele van het moederland naar Europa over te brengen.

Syring in Jonston »de arboribus« 1668.

Zoo ontstonden de thans nog beroemde parken van Herrenhaus bij Hannover, Wilhelms-höhe bij Cassel, Trianon bij Parijs, de parken van Kew en Richmond (thans arboretum) bij Londen, en vele andere. In ons land was de Hartekamp van Clifford beroemd.

Doordat de wereld vroeger veel minder beschaafd was dan tegenwoordig, ging het planten-zoeken toen met vele moeilijkheden gepaard. Koopmanschap, oorlogen en godsdienstige zendingen gaven allereerst aanleiding tot het verzamelen van vreemde gewassen. Een turksche koopman, Vernon, die in Aleppo zaken deed, heeft ons in de 17e eeuw de babylonische *treurwilg* gebracht uit de streek van den Euphraat; het eerste kultuurexemplaar stond in het park van Twickenham bij Londen; en van dit exemplaar zijn alle volgende exemplaren genomen; maar in Nederland is de babylonische treurwilg niet voldoende winterhard; zij wordt er vervangen door de hangende variëteit van een andere *Salix*-soort. De naam van den koopman is in de wetenschap door het

geslacht *Vernonia* bewaard gebleven.

In Virginië (Noord-Amerika) verzamelde in de 17e eeuw o. a. de Engelsche missionaris Banister, die door zijn bisschop Compton er mede werd belast. Compton had bij Fulham een beroemden tuin, van waar uit hij stekken en zaden overal heen verspreidde.

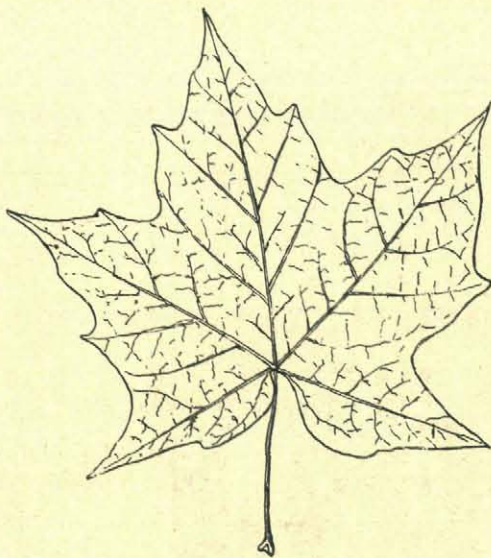
Banister was ook een der eerste slachtoffers van de wetenschappelijke sport van het planten-zoeken; hij kwam om, doordat hij van een rots naar beneden stortte. In de wetenschap is hij in het plantengeslacht *Banisteria* vereeuwigd.

Een voorbeeld van een oorlogsman als planten-zoeker was de duitscher Von Wangenheim, die als vrijwilliger aan den Amerikaanschen vrijheidsoorlog deelnam.

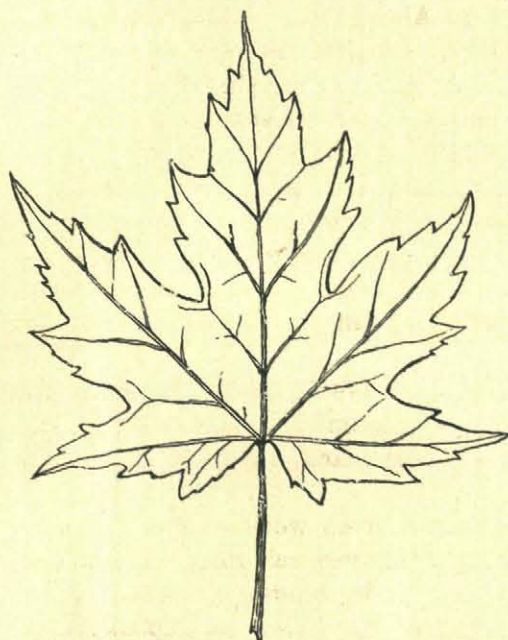

Hij heeft vele boomsoorten in Europa ingevoerd en zijn naam is o. a. aan den Amerikaanschen eik (*Quercus coccinea* Wgh.) en aan den echten Amerikaansche suikerahorn (*Acer saccharinum* Wgh.) gebonden. Deze laatste wordt bij ons weinig gekweekt, doch in plaats daarvan veel meer de onechte suikerahorn (*A. dasycarpum* Ehrh.) geplant, vooral de varieteit met diep ingesneden bladeren.

Een dergenen, die stelselmatig de boomflora der oostzijde van Noord-Amerika onderzochten, in het laatste deel der 18e eeuw, was de Franschman André Michaux. De dood, vrij spoedig na elkaar, van zijn ouders en zijn jonge vrouw, bracht hem tot reizen. Niemand minder dan Bernard de Jussieu was zijn leermeester in de botanie; en vóór Amerika bezocht hij Engeland, Spanje en Perzië; hier zwierf hij twee jaren lang over bergen en door woestijnen, steeds gewapend, nu en dan overvallen door zwervende benden, die hem éénmaal zelfs zijn schoenen

Acer saccharinum Wgh., de echte suikerahorn.

Acer dasycarpum Ehrh., de onechte suikerahorn
(ook wel *Acer Saccharinum* genoemd).

ontnemen, zoodat hij den gloeiend heeten bodem vermijden moest en de plekken opzoeken, waar de grond vochtig was, totdat een karavaan hem uit den nood hielp. In Amerika reisde hij van Canada tot Virginië, en besteedde de Alleghanies. Het land was grootendeels nog onbewoond en bedekt met ondoor-dringbare wouden en moerassen. De gangpaden van beeren, de beddingen van bergstroomen waren de gebruikelijke wegen; als leeftocht diende de opbrengst van jacht en wilde vruchten. Voorraad medenemen is nutteloos, schrijft Michaux, omdat de inlandsche gidsen geen idee hebben van zorg voor de toekomst; daardoor komt het ook, dat inlanders dagen lang zonder voedsel blijven, en wanneer ze dan een reiziger ontmoeten, nemen ze hem alles af, „vous laissant ce qu'ils ne mangent

pas." Hij had steeds twee gidsen bij zich: één om te kunnen verliezen, zonder daarna geheel alleen in de wildernis te staan.

In Charlestown stichtte hij een acclimatisatie tuin, om europeesche plantensoorten te kweken ter invoering in Amerika; verder onderhield hij een kweekerij van de amerikaansche soorten, waarvan hij groote hoeveelheden naar Frankrijk toe zond. Tenslotte moest hij uit geldgebrek naar Frankrijk terug, waar intusschen de revolutie was uitgebroken. Op de kusten van Nederland leed hij schipbreuk en werd door de inwoners van Egmond opgenomen; zijn bagage was verdwenen maar zijn kisten met planten niet, en daarmee was hij getroost. Helaas moest hij in Frankrijk de ervaring opdoen, dat de kweekerij van 60,000 daarheen gezonden plantjes tengevolge van de revolutie verwoest was. Hij stierf tenslotte op het eiland Madagascar aan een hevige koorts.

Aftapping van een suikerahorn in
Oost Noord-Amerika.

Mooie werken over de amerikaansche boomflora zijn van zijne hand en van die van zijnen zoon. Een plantengeslacht en meerdere soorten zijn naar hem genoemd, en vele soorten hebben zijnen naam als auteur (o. a. *Rhododendrum Catawbiense* Mchx. waarvan zoovele kultuurvormen gewonnen zijn.

Een pionier van Japan was in de tweede helft der 18e eeuw Thunberg, de latere opvolger van Linnæus in Upsala. Toen hij, na een reis om de Kaap, bij Japan kwam, werd hij op het eiland Decima, dat door een hoogen muur omgeven was en waar ook de Nederlandsche handelsfactorij was (alleen de Hollanders hadden het recht met Japan handel te drijven), zoo goed als gevangen gehouden; van Japan zag en hoorde hij niets, dan wat twee tolken hem voor geld en goede woorden in 't geheim bezorgden; ook die tolken werden bewaakt. In een van zijn brieven schrijft hij over de schandelijke behandeling van hem en zijne landgenooten.

Maar eindelijk daagde het in het Oosten; als medicus kon hij hulp verleen in het nog achterlijke land; en voor die hulp werd hem als contraprestatie toegestaan, excursies te maken rondom Nagasaki. Maar voordat hij van de vergunning gebruik kon maken, werd ze reeds ingetrokken omdat men gemerkt had, dat hij officier van gezondheid 1e klasse was, terwijl dezelfde vergunning vroeger aan een officier gezondheid 2e klasse was verleend; want toegestaan mocht alleen datgene worden, wat alreeds vroeger toegestaan was. Gelukkig kon hij de autoriteiten tenslotte overtuigen dat een officier van gezondheid 1e klasse van zelf ook een 2e klasser is.

J. VALCKENIER SURINGAR.

(Wordt vervolgd).